

Normativni vidiki tihotapljenja ljudi in reakcij nanj

Nina Peršak*

V zadnjem času se vse pogosteje gleda na tihotapljenje ljudi z vidika organizirane kriminalitete, proti kateri se z vso silo borijo tako Evropska unija kot mednarodne organizacije in nacionalne države (članice). Pri tem se na žalost pogosto pozablja na normativno plat zgodbe o tihotapljenju – na človeško stisko, socialno bedo, revščino, temeljno človekovo pravico o svobodi gibanja, na nagon po preživetju, samoohranitvi in globalni družbeno-ekonomski neenakosti. To so dejavniki, ki segajo čez ozek kazensko-pravni domet in so normativnega (vrednostnega) značaja, prav zato pa vplivajo oz. bi morali (*sollen*) vplivati na prvo fazo državne kaznovalne intervencije, tj. na ustvarjanje kazensko-pravnih zakonov oz. na kriminalizacijo. Pri tihotapljenju ljudi namreč niso vsi udeleženci enako odgovorni, njihova dejanja niso enako moralno zavržna in vredna kazensko-pravnega pregona, prav tako pa ni moralno neoporečno vsakršno represivno odzivanje nacionalnih in supranacionalnih organov na omenjeni pojav. S tihotapljenjem ljudi je vedno pozano vprašanje migracij, ki pa je rak rana in zato tudi latmusov test mnogih sodobnih družb. Pri demonizaciji imigrantov igrajo pomembno tudi vlogo mediji, ki z negativnimi družbenimi predstavami oblikujejo ali celo ustvarjajo odnos javnosti in posledično politike do imigracij. Marginalizacija teh slojev prebivalstva pa je ne le krivična, neliberalna, temveč tudi kontraproduktivna oz. kriminogena sama po sebi, saj ustvarja družbene konflikte, zbuja nestrpnost med večinsko kulturo in pomeni družbeni pritisk na priseljence, kar lahko na koncu pripelje do nasilja različnih oblik.

Ključne besede: tihotapljenje ljudi, migracije, trgovina z ljudmi, kazensko pravo, inkriminiranje/kriminalizacija, normativni dejavniki, (kazensko-pravna) škoda

UDK: 343.343.6

1. Uvod

Tihotapljenje ljudi je družbeni pojav, ki ima vsaj toliko »resnic«, kolikor je akterjev, ki se s tem pojavom soočajo oz. v njem sodelujejo. Organi pregona in kazensko pravo ga pogosto vidijo kot kaznivo dejanje ali prekršek: subsumpcija dejanskega primera (oz. tistega njegovega izluščka, t.i. »dejanski stan«) pod pravno normo ali – še bolj kazensko-pravno dogmatično rečeno – ugotavljanje *Tatbestandmassigkeit*-a kot skladnosti dejanskega stanu z elementi določene kazensko-pravne norme je to, kar primarno zanima pravosodne organe. Z vidika osebe, ki se odloči pretihotapiti v neko drugo državo, je seveda zgodba o tihotapljenju ljudi drugačna; je zgodba o ljudeh, ki za vzorec reagiranja na različne družbene socialno-ekonomske pritiske ne izberejo ne Mertonovske konformnosti ne revolta (kot druge skrajnosti),¹ tj. ne poskušajo se niti podrediti, prilagajati, spremeniti sebe, svoje ravnanje (avtoplastne spremembe), niti spremeniti okolja, v katerem so (aloplastne spremembe), temveč ga želijo zamenjati, oditi drugam, četudi na nelegalen način. Organizirani tihotapci pa se vrtijo v drugačnem miselnem okviru, ki determinira njihovo »realnost«. Povečini vidijo pred seboj predvsem zaslužek (oz. 1000–1500 evrov *per capita*), čeprav je njihova motivacija lahko tudi drugačna (npr. humanitarni nameni). Zaslužek ali bogastvo je družbeno zaželen cilj, ki pa ga dosega na ilegalne, tj. družbeno nesprejemljive načine. Tudi njihov način prilagajanja na družbene pritiske bi tako lahko, po Mertonu, označili za »inovativen«.

Kriminologija pa naj bi se po drugi strani poglobljala v posamične zgodbe in bila hkrati »onstran« njih: poskušala naj bi zajeti oz. razumeti, analizirati in pojasniti vse te realnosti; razumela naj bi kompleksnost pojava tako z vidika udeležencev kakor zajeti tudi fenomenološko dimenzijo »prepovedanosti«, tj. »prepovedno« razsežnost tega pojava; poskušala naj bi pojasniti pojav kot tudi odziv javnosti in nosilcev moči (še posebej zakonodajne) nanj. S Southerlandovimi besedami, kriminološki pogled poskuša pojasniti »ustvarjanje zakonov, kršitve zakonov in odziv na kršitve zakonov« (*the making of*

lizzirajo). Umik pomeni zavračanje tako ciljev kot sredstev, kar je posledica neuspešnosti doseganja ciljev, ki so bili (in enako sredstva) sprva sprejeti, upor pa je hkrati zavračanje sredstev in ciljev in hkrati poskus etabliranja novega družbenega reda.

* Nina Peršak, doktorica pravnih znanosti, znanstvena sodelavka Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Poljanski nasip 2, Ljubljana.

¹ Med vzorci »prilagajanja« na različne strukturne pritiske Merton omenja 5 načinov: (a) konformnost, (b) inovativnost, (c) ritualizacija, (č) resignacijo (umik, eskapizem, retreatism), in (d) upor. Konformnost je najbolj pogost način, in sicer pomeni, da človek sprejme tako družbeno določene cilje kot tudi družbeno sprejemljive metode ali sredstva za doseg te ciljev. Inovativnost je sprejemanje družbenih ciljev, a zavračanje sredstev za doseganje teh ciljev. Ritualizacija pomeni nasprotno – sprejemanje sredstev, ne pa tudi ciljev (metode se tako ritua-

law, the breaking of law and the reaction to breaking of the law«).

2. Kazenskopравни vidik in prekrivanje tihotapljenja s trgovino z ljudmi

»Tihotapljenje ljudi« boste zaman iskali kot naslov kakšnega člena v posebnem delu kazenskega zakonika (KZ). Pravno-normativni jezik KZ RS očitno uvršča med »tihotapstvo« le tihotapljenje blaga oz. »prenašanje blaga čez carinsko črto« ob »izogibanju ukrepom carinskega nadzorstva« (255. člen KZ). O »tihotapstvu ljudi« ali »tihotapstvu oseb« kot posebnem kaznivem dejanju ne govori. Najbližje tihotapstvu oseb je 311. člen KZ,² ki inkriminira dejanje prepovedanega prehajanja meje ali ozemlja meje.³ Temeljno kaznivo dejanje (prvi odstavek), za katero je predvidena zaporna kazen od treh mesecev do treh let ali denarna kazen, inkriminira dejanje same osebe, ki na nedovoljen način prestopi ali poskuša prestopiti mejo.⁴ V tretjem odstavku pa sekundarna hipoteza inkriminira »ukvarjanje s tem,

² Kaznivo dejanje prepovedanega prehoda čez državno mejo (311. člen KZ), ki je uvrščeno v poglavje o kaznivih dejanjih zoper javni red in mir, določa, da »kdor nasilno prekorači državno mejo Republike Slovenije ali oborožen nezakonito vstopi na njeno ozemlje, se kaznuje z zaporom od treh mesecev do treh let ali z denarno kaznijo«, v drugem odstavku pa, da se enako kaznuje »tujec, ki nima dovoljenja za bivanje v Republiki Sloveniji, če se na način iz prejšnjega odstavka zadržuje na njenem ozemlju ali se upre zakoniti odstranitvi s tega ozemlja«. V 4. odstavku je dejanje kvalificirano, če stori kaznivo dejanje uradna oseba z zlorabo uradnega položaja ali pravic, v 5. odstavku pa je dejanje še strožje kaznovano, če storilec, ki nezakonito spravlja tujce čez mejo oz. ozemlje RS, s tem pridobi sebi ali drugemu »nesorazmerno premoženjsko korist ali priskrbi brezpravno delovno silo ali povzroči nevarnost za življenje ali zdravje ljudi ali podpira teroristično dejavnost ali taka dejanje stori kot član hudodelske združbe«. Predvidena kazen za to je zapor od enega do osmih let in denarna kazen.

³ Pred novelo KZ iz leta 2004 se je kaznivo dejanje glasilo »prepovedano prehajanje čez državno mejo«. Do spremembe je prišlo po odločbi Ustavnega sodišča št. Up-265/01 in kazenski zadevi Lončarič, ki je precej razburila javnost. (Lončarič naj bi tihotapil ljudi, vendar je bil v sodnem postopku spoznan za nedolžnega, ker ni tihotapil ljudi čez slovensko državno mejo. Ustavno sodišče je namreč ugotovilo, da je objekt varstva 311. člena KZ državna meja RS, in tako Lončariča niso mogli obsoditi tega kaznivega dejanja. Kmalu nato je prišlo do spremembe 311. člena.) Novi 6. odstavek določa, da se določbe prejšnjih odstavkov uporabljajo tudi za kazniva dejanja, storjena v tujini, če je država, v kateri so bila storjena, enako kot Slovenija sprejela skupno mednarodnopravno obveznost preprečevati takšna kazniva dejanja, ne glede na to, kje so storjena, seveda ob pogoju identitete norme (tj. da je ta druga država v svojem zakonu omenjena dejanja enako določila kot kazniva dejanja).

⁴ Za kaznivo dejanje gre le, kadar storilec prestopi mejo »oborožen ali nasilno«. V nasprotnem primeru gre za prekršek. Nasilno je dejanje storjeno takrat, ko storilec uporabi silo ali grožnjo z neposrednim napadom na življenje in telo, sila in grožnja pa sta uporabljeni bodisi proti uradnim osebam na mejnem prehodu bodisi proti drugi osebi. Gl. Deisinger, str. 772.

da tujce, ki nimajo dovoljenja za vstop v Republiko Slovenijo ali bivanje v njej, nezakonito spravlja na njeno ozemlje, jih po njem prevaža ali jim pomaga pri skrivanju«, enako pa kaznuje tudi tistega, »kdor nezakonito spravi skupino takih tujcev za plačilo čez mejo ali ozemlje države«, in sicer s kaznijo zopora do petih let in z denarno kaznijo. Slovenija je podpisala in ratificirala tudi Protokol o tihotapljenju ljudi po morju, kopnem in zraku h Konvenciji ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (imenovani tudi Palermska ali TOC konvencija),⁵ ki v 3. členu natančno definira tihotapljenje, in sicer kot »posredovanje pri nezakonitem vstopu osebe (ki ni državljan ali nima stalnega prebivališča) v državo pogodbenico zaradi pridobitve neposredne ali posredne, finančne ali druge premoženjske koristi«. ⁶ Tovrstna definicija tihotapljenja se torej pokriva le z zgoraj omenjenim 3. odstavkom 311. člena KZ RS.

Glede na to, da je v četrtem odstavku 311. člena lahko dejanje kvalificirano (in tako strožje kaznovano) tudi tako, da storilec (ki nezakonito spravlja ljudi čez mejo ali ozemlje) s storitvijo dejanja iz 3. odstavka, priskrbi sebi ali komu drugemu, *inter alia*, tudi »brezpravno delovno silo«, lahko vidimo, da problematika tega člena odpira tudi vprašanje razlikovanja med pojmom, ki ju v angleščini poimenujejo »trafficking in human beings« (trgovina z ljudmi) in »smuggling« (tihotapljenje), saj je tudi pri trgovini z ljudmi med drugim inkriminirano izkoriščanje ljudi za prisilno delo.⁷ Glavni razlikovalni kriterij med omenjenima pojmom je po mnenju mnogih v *volji* oz. *prostovoljnosti* tihotapljene osebe.⁸ Medtem ko naj bi šlo pri tihotapljenju za prostovoljnost, tj. oseba naj bi se prostovoljno odločila oz. želi biti pretihotapljena čez državno mejo, je pri trgovini z ljudmi drugače. Vendar pa zadeva ni tako preprosta, kot se zdi na prvi pogled. Pojma, kot med drugim opozarjata

⁵ Ponekod vidimo prevod imena konvencije tudi kot Konvencija proti čezmejnemu organiziranemu kriminalu (v originalu: UN Convention against Transnational Organised Crime). Omenjeni protokol (*Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air*) je v tretjem aneksu h Konvenciji, v slovenščini pa je objavljen v Ur.l. RS, št. 48/2004, z dne 30.4.2004.

⁶ »procurement, in order to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit, of the illegal entry of a person into a State Party of which the person is not a national or a permanent resident«

⁷ Glej 387a. člen Kazenskega zakonika RS. Med ostalimi inkriminiranimi nameni, ki po Protokolu štejejo kot izkoriščanje (exploitation), se najdejo še: izkoriščanje prostitucije ali druge oblike spolnih zlorab, suženjstvo, služabništvo in trgovina z organi, človeškimi tkivi ali krvjo.

⁸ Nekateri poleg privolitve oz. svobodne odločitve naštevajo še druge. Bajrektarevič na primer govori o štirih razlikovalnih elementih med trgovino in tihotapljenjem, in sicer: (1) tihotapljena oseba (*smuggled person*) vedno potuje prostovoljno; oškodovanec trgovine z ljudmi (*trafficked person*) lahko začne svojo pot prostovoljno ali pa je v to prisiljen ali ugrabljen, (2) oškodovance omenjene trgovine izkoriščajo in to dlje časa, (3) med žrtvijo trgovine z ljudmi in kriminalno združbo se razvije odnos medsebojne odvisnosti ter (4) oškodovance trgovine z ljudmi se vključuje v nadaljnje mreže (novačenje za opravljanje kriminalnih dejavnosti). V: Aronowitz, str. 165.

tudi Mednarodna organizacija za migracije (IOM) in UNICEF, se v resničnosti pogosto prekrivata,⁹ kar pa med drugim pogosto botruje tudi površnemu poročanju medijev in vsesplošni terminološki zmedbi. Različne zakonodaje, kot poudarjata omenjeni organizaciji, uporabljajo za isto kategorijo ljudi različne izraze, ki enkrat vsebujejo »smuggling«, drugič pa »trafficking«;¹⁰ in tako meje med pomočjo, omogočanjem, tihotapljenjem, trgovino z ljudmi in izkoriščanjem niso tako jasne, kot nas mnoge koncepcije prepričujejo.¹¹ K zmedbi terminov (in samih pojavov) prispeva tudi dejstvo, da se mnoge kriminalne združbe, ki se sprva lotijo le tihotapljenja ljudi, sčasoma, ko njihova organizacija postane bolj sofisticirana, preusmerijo v trgovino z ljudmi, ki prinaša še več dobička. V vmesnem, tranzicijskem obdobju se pogosto ukvarjajo z zagotavljanjem izvrševanja t.i. *peonage* – od uspešno pretihotapljenih ljudi zahtevajo, da »oddelajo« svoj dolg, ki se jim je nabral do prihoda v ciljno državo. Kasnejši organizacijski razvoj (najem več ljudi, ki nadzorujejo tihotapljenca oz. ilegalne migrante, t.i. *enforcers*, logistična podpora struktura ipd.) omogoča efektivno suženjstvo, ko posameznike prisilijo k delu v spolni industriji, v prekupčevanje z drogami in drugimi pretihotapljenimi artikli ipd.¹² Ljudje tako postajajo »valuta« (Tupman) zaradi dobička, ki ga prinašajo njihovim izkoriščevalcem.

3. Stanje v Sloveniji

Ker nimamo kaznivega dejanja tihotapljenja ljudi, slovenska policija tako zbira podatke o »ilegalnih prehodih meje«. V obdobju od 1.1. do 30.9.2005 so zabeležili 4.694 ilegalnih prehodov državne meje, kar je za 16% več kot v celotnem lanskem letu. Med ilegalnimi migranti so po državljanstvu prevladovali Srbi in Črnogorci (31%), nato Albanci (18%), Turki (15%), državljani BiH (11%), Makedonije (8%), Moldavije (8%), Bangladeša (4%), Hrvaške (3%) in Romunije (2%). Največ ilegalnih prehodov je bilo zabeleženih na meji s Hrvaško, in sicer kar 80% vseh ilegalnih prehodov (za 21% več kot leto poprej), nato na meji z Italijo (14%), le 2% pa na meji z Madžarsko (kar je 41% upad v primerjavi s prejšnjim

letom) in 1% na meji z Avstrijo.¹³ Podatki potrjujejo obstoj t.i. »Balkanske poti«, ki naj bi potekala iz Srbije in Makedonije (kamor se stekajo ljudje iz vzhodne Evrope in Bližnjega vzhoda), prek BiH in Hrvaške v Slovenijo, ki pa običajno ni ciljna država, ampak čez njo potujejo v Italijo, od tam naprej pa v Francijo, Nemčijo, Švico ter Veliko Britanijo. To pot uporabljajo tako tihotapci ljudi (in tihotapljenca) kot trgovci z ljudmi, po njej pa poteka tudi druga nelegalna trgovina (npr. z drogo in orožjem) – v tovrstnih vodah namreč velja rek, da je »dobro pot težko najti« (*»Good route is hard to find«*). Način tihotapljenja oseb (tudi v Sloveniji) je enak načinu prevažanja oz. trgovanja z večino običajnega, navadnega blaga, tj. v zabojnikih.¹⁴ V bolj sofisticirani obliki tihotapljenje ljudi vključuje tako prevoz kot tudi nabavo ponarejenih dokumentov.¹⁵ Pogosto ilegalne migrante vrnejo čez mejo, tj. v državo, iz katere so hoteli nelegalno prestopiti mejo Republike Slovenije, tiste, ki pa zaprosijo za azil, pa obravnavajo kot azilante oz. prosilce za azil in so za določeno prehodno obdobje nameščeni v azilni dom.

4. Družbene predstave o ilegalnih migrantih

Poleg stapljanja različnih kategorij ali družbenih skupin – tihotapci, migranti, tujci, žrtve trgovine z ljudmi – v eno samo (tako v predstavah javnosti kot v javnih statistikah) in problema nemerljivosti ter neprimerljivosti podatkov med državami, pa se kot problematične nakazujejo tudi družbene predstave o tihotapljencah oz. nelegalnih (pa tudi legalnih, roko na srce) migrantih, ki determinirajo odnos večinske družbe do tega dela populacije in posledično tudi politično voljo (politiki namreč želijo ugoditi ljudstvu iz interesov po ponovni izvolitvi) pri reševanju te problematike. V procesu (po)ustvarjanja socialne ekskluzije določenih segmentov populacije seveda ne gre zanemariti tudi vloge množičnih medijev, ki je lahko pozitivna, npr. odpira družbena vprašanja, osvešča, ali negativna. Enoznačne podobe tihotapljenih oseb v medijih oblikujejo stereotip o »tihotapljencah« kot nekih revno oblečenih, razcapanih in umazanih Romunih ali Albancih, ki jih po nekaj dneh bivanja v kabini za ponjavo tovornjaka naši policisti izvlečejo na plan (ne pa tudi voznika oz. tihotapca, organizatorja tihotapljenja, ki je s

⁹ Ena izmed osrednjih težav je razlikovanje med tihotapljenjem in trgovino z ljudmi. Čeprav je to mogoče v literaturi in pravu, se v resnici omenjeni kategoriji pogosto prekrivata (IOM Bishkek, 2002; UNICEF *et al.*, 2002). Osebe, ki se izročijo v roke tihotapcem, tem predajo tudi določeno mero kontrole nad svojo usodo, kar pa za nekatere lahko pomeni, da bodo pristale v trgovini z ljudmi, kjer jih bodo izkoriščali v seksualne namene (*»trafficked into sexual exploitation«*). IOM, str. 14.

¹⁰ Uporabljajo se različni izrazi, najpogosteje pa: tihotapljenje tujcev, trgovanje s tujci, tihotapljenje ilegalnih imigrantov, trgovanje z ljudmi (*»human trafficking«*), trgovina z ljudmi (*»trade in human beings«*). Prav tam.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Tupman, str. 279, 280.

¹³ Za 3% ilegalnih prehodov policija nima podatkov (*»neugotovljeno«*). Gl. več na: <http://www.policija.si/si/statistika/meja/il-prehodi/2005.html>

¹⁴ Okoli 200 milijonov zabojnikov vsako leto prečka ocean in ocenjujejo, da se bo ta številka v naslednjih 10 letih najmanj podvojila. Po podatkih Urada za droge in kriminal pri Združenih narodih se jih le okoli 2% odpre in preveri, ali ustrezajo pogojem in vsebini nakladnice. Vendar pa pogostejše pregledovanje zabojnikov kot morebitna rešitev, po mnenju Coste (str. 10), ni tako enostavno. Večina trgovine namreč poteka po načinu »ravno v pravem času« (*»just in time«* delivery), da bi na ta način zmanjšali oz. zminimalizirali stroške zalog in skladiščena, zato bi pogostejše in obširnejše pregledovanje zabojnikov znatno upočasnilo svetovno trgovino.

¹⁵ Tupman, str. 279.

tihotapljenčevimi težko prigaranimi denarci izginil neznanu kam). Te podobe umazanije in degradacije oz. socialne bede, ki se kot rdeča nit vlečejo skozi zgodbe o migrantih, se – podobno kot to velja za marginalizirane skupine na splošno – prenašajo v predstave o njihovi kriminalnosti.¹⁶ Podobe migracij kot umazanije in kriminala olajšujejo defenzivno in agresiven odziv zoper imigrante (»Vsi so isti in vsi so zlo!«), saj med drugim v širši javnosti zbujejo gnus, strah, nenaklonjenost in željo po določeni distanci do teh higiensko oporečnih, »kužnih« ljudi. Od teh čustev do popolne ksenofobije do tujcev, do drugačnega in neznanega ni daleč, in slej ko prej začne oblast v imenu ohranjanja »javnega reda in miru« graditi prehodne domove za tujce oz. azilne domove na obrobju mesta, kjer ne bodo vznemirjali lokalnega prebivalstva, s tem pa vzdržujejo mit o ogrožajoči drugačnosti oz. »kužnosti« te populacije in preprečujejo vključitev te problematike v kolektivno zavest in, posledično, morebitno spremembo mnenja javnosti v smer, ki bi bila migrantom naklonjena. *Daleč od oči, daleč od srca.*

5. Kdo je žrtev, kdo je kriv: tihotapljenje kot normativna kategorija

Družbeni pojav tihotapljenja ljudi odpira zanimiva sociološko-psihološka in normativna (vrednostna) vprašanja. Za razliko od številnih t.i. konvencionalnih kaznivih dejanj, npr. umora, posilstva ipd., je pri tihotapljenju, ki širše gledano zajema tudi problematiko (ilegalnih) migracij, težko natančno pokazati na krivca, ugotoviti, kdo je resnični »bad guy«, kje leži »zlo«. Primer: policisti pri pregledu vozila na meji odkrijejo skupino ljudi, denimo iz Romunije, ki se je želela pretihotapiti prek Slovenije v Italijo. Kljub temu, da so ti ljudje več dni živeli v najbolj nemogočih razmerah, zaprti, stisnjeni v premajhnem prostoru – zaradi česar se pogosto zgodi, da se kdo izmed njih zaduši še preden pride na cilj –,¹⁷ gre vseeno za ljudi, ki so se zavestno in voljno odločili za tak način prevoza in plačali prevozniku precejšen znesek denarja, da bi jih prepeljal do zelenega cilja. Mejo so torej prestopili (oz. želeli prestopiti) nelegalno; pa vendar je v teh ljudeh težko videti prave zločince, saj so njihove osebne stiske, za katere so pogosto odgovorne države, iz katerih prihajajo, veliko strašnejše od njihovega dejanja, socialna škoda (*social harm*), storjena tem ljudem pa je ponavadi veliko večja od škode, ki jo s svojim dejanjem (prestopom meje) lahko povzročijo (če sploh povzročijo kakšno škodo), da v njih prej vidimo žrtve kot prestopnike. Težko nam je sploh verjeti, da so se za kaj takega odločili z ozirom na to, čemu vse so se pripravljene odreči, pustiti za sabo: rodni kraj, prijatelje, sorodnike, svoje stvari, vse poznano. Ljudje, ki niso v taki situaciji, si težko predstav-

ljajo, da obstajajo ljudje, ki so se pripravljene v nemogočih življenjskih razmerah in strahu pred odkritjem več ur, dni in noči skrivati v utesnjenem, temnem, neprezračenem, nehigieničnem prostoru zgolj zato, da bi prestopili neko državno mejo, ki jim razen določene bolj ali manj upravičene obljube po boljšem življenju ne ponuja ničesar. Za prevzemanje takega tveganja morajo biti razlogi očitno res precej močni.

Razlogov, zakaj se nekdo odloči za »prebeg«, pa pogosto ni tako težko najti, če pod drobnogled vzamemo okolje, iz katerega »bežijo«. Ilegalni migranti pogosto prihajajo iz revnih držav, kjer so življenjske razmere nevzdržne.¹⁸ Težko socialno-ekonomsko stanje in brezizhodna situacija jih prisilita, da (čeprav po nelegalni poti) poskušajo narediti vse, da bi sebi in svoji družini zagotovili boljše življenje ali vsaj možnost boljšega življenja v kaki drugi, razvitejši državi. V tej luči se tako pravičnemu zakonodajalcu kot pravičnemu sodniku mora upirati vsakršno represivno obravnavanje omenjenih ljudi.¹⁹ Kadar gre za kaznivo dejanje in ne le prekršek – ilegalni prehod kot prekršek se prekvalificira v kaznivo dejanje prepovedanega prehajanja meje ali ozemlja države po 311. členu KZ šele, kadar storilec »nasilno prekorači državno mejo Republike Slovenije ali oborožen nezakonito vstopi na njeno ozemlje« – je zadeva rahlo drugačna. Lahko bi sprva celo trdili, da gre pri dejanju za (posredno ali celo neposredno) škodljivost migrantovega dejanja za druge ljudi, saj je nasilen/oborožen in tako pomeni nevarnost, npr. za carinike. Vendar za sankcioniranje nasilništva ali prostega »mahanja z orožjem« že obstajajo druge inkriminacije, npr. v poglavju o kaznivih dejanjih zoper človekove pravice in svoboščine, zato bi lahko trdili, da ni nobene potrebe po tovrstnih dodatnih inkriminacijah.

Dosti lažje nam je tako izreči moralno sodbo in posledično kazensko, ki vselej vsebuje tudi »moralni očitek storilcu kaznivega dejanja«²⁰ – samemu prevozniku, tihotapcu, izkoriščče-

¹⁸ »(I)legalne migracije in trgovino z ljudmi oblikujejo dejavniki privlačevanja in dejavniki potiska. Ker so običajno izvorne države v razvoju ali v tranziciji, migracija (legalna ali nelegalna) vedno poteka v smeri od revnejših držav k bogatejšim, stabilnejšim državam. Dejavniki, ki vlečejo (*the pull factors*), so obljube o lepši, boljši prihodnosti. Dejavniki, ki potiskajo (*the push factors*), pa so ekonomske krize (Azija), regionalni konflikti (nekdanja Jugoslavija, nekateri afriški narodi), politično in versko preganjanje – Kitajska, Rusija) in na splošno »neenakosti v življenjskih standardih« (Gunatilleke, v Aronowitz, str. 170).

¹⁹ Še zlasti ob dosti »večjih ribah« (gospodarskem in državnem kriminalu), ki povzročajo dosti več škode, pa se uspešno izmikajo »roki pravice«, da o pragmatičnem vprašanju sodnih zaostankov niti ne govorimo. Po statističnih podatkih slovenske policije (za leto 2005 jih najdemo na spletni strani <http://www.policija.si/si/statistika/meja/il-prehodi2005.html>) je veliko ilegalnih migrantov tako ali tako vrnjenih tujim varnostnim organom na podlagi meddržavnih sporazumov o vračanju oseb. Precej jih na podlagi Zakona o tujcih prisilno odstranijo iz države, le manjšino pa ovadijo.

²⁰ »Censure« (Hirsch) oz. »moralni očitek« (Šelih, Bavcon)

¹⁶ Goodey, str. 135.

¹⁷ Od leta 1993 do 2001 je bilo zabeleženih več kot 2000 smrti migrantov, ki so poskušali ilegalno vstopiti v EU. Aronowitz, str. 163, citirajoč članek J. Graffa v reviji TIME, 3–7–200, str. 24–25.

valcu, katerega ravnanje je nedvomno škodljivo (*harmful*), saj se okorišča (celo preživlja) na račun bede drugih in jim pogosto pobere vse prihranke kot plačilo za storitev (prevoz oz. pre-tihotapljenje v drugo državo). Odveč je tudi poudarjati, da je denar, ko enkrat preide v tihotapčeve roke, »za vedno zgubljen«, saj se ne vrača ne glede na izid tihotapljenja. Tihotapljenca o-seba tako v primeru, da ji iz kakršnega koli razloga ne uspe priti na zeleni cilj (a vseeno uspe ubežati ali se skriti oblastem ali pa ne uspe in jo organi pregona vrnejo), ostane praznih rok in mora znova najti nek način, da ponovno zbere denar za nov poskus.

Tudi tu so seveda možne izjeme, primeri, ko so vzgibi tihotapca drugačni; ko npr. omenjenega ne stori (ali ne počne) iz ekonomskih vzgibov, temveč npr. iz humanitarnih. Novinarji npr. poskušajo pomagati ljudem na določenem ogroženem, nevarnem ozemlju, tako da jih vzamejo s seboj, ko se vračajo. Njihov humanitarni, moralni vzgib je tako močan, da zanemarijo celo kazenskopravno grožnjo z državnim nasiljem. V tem primeru njihovo ravnanje gotovo ni škodljivo v zgornjem smislu – seveda, v kolikor same »škode« na najdemo že v formalni izpoljenosti kazenskopravne norme, tj. preprostemu dejstvu, da so s svojim ravnanjem kršili (kazensko) pravo.

Gledano širše ali strukturno, bi lahko pravega krivca primarno našli v sami »izvorni državi«²¹ oz. v njeni nezmožnosti, da svojim državljanom ali prebivalcem zagotovi minimum človeka dostojnega življenja in možnost razvoja.²² Odgovornosti pa niso prosti niti »tranzitne« in »ciljne« države, v kolikor s svojo restriktivno, ksenofobno, diskriminacijsko migracijsko politiko poslabšujejo položaj imigrantov. Prevladujoči razlog za poskus prebega v drugo državo je namreč revščina. Pogostokrat absolutna, velikokrat pa tudi le relativna v obliki »relativne depriacije« (Merton). Medtem ko se borijo za obstanek kot del svojega dnevnega rituala, so na slehernem vogalu bombardirani s krasnimi podobami Zahoda, kjer se cedita med in mleko, ljudje pa so vedno veseli, (za)ljubljeni, lepi in uspešni. Zahodne vrednote in merila »uspešnega« življenja postanejo del njihovih konvencionalnih vrednot *mainstreama*, v katerega so socializirani in jih pogosto nekritično sprejemajo tudi sami. Vrednote imajo torej »prave«, zahodne, kapitalistične, potrošniške, materialne, nimajo pa tudi primernih sredstev za doseg te vrednot/ciljev. V taki Mertonovski *anomični* druž-

²¹ V zvezi s tihotapljenjem ljudi (enako kot pri trgovini z ljudmi) deli stroka države na: a) izvorno državo, b) tranzitno(e) državo(e) in c) namembno ali ciljno državo.

²² Ta očitek je pogosto naslovljen tudi na sam koncept političnih in socialnih pravic (oz. človekovih pravic tretje generacije), kot je npr. pravica do stanovanja, do dela itd., saj gre za t.i. »pozitivne« pravice, ki niso neposredno uresničljive, pač pa zgolj zavezujejo državo, da tozadevno »nekaj stori«. Ker pa države seveda nihče ne more prisiliti, je uresničljivost teh pravic običajno odvisna od socialne zavesti in volje nosilcev oblasti, njihove »vere« v socialno državo.

bi,²³ kjer zaradi pomanjkanja priložnosti ob hkratnem močnem poudarku na materialnem uspehu prihaja na dnu stratifikacijskega sistema do največjih anomičnih pritiskov (*strains*), je odhod v tujino, čeprav nelegalen, normalen odziv na te pritiske. Posameznik kot bodoči tihotapljenec ali ilegalni migrant si kot vzorec prilagajanja izbere *inovativnost*. Sprejme kulturne cilje in jih poskuša doseči, zavrne pa institucionalizirana sredstva, tj. tista sredstva, ki so mu na voljo, ki pa niso ustrezna ali zadostna, da bi prišel do tistega, kar si želi. Do ciljev (materialnega uspeha) poskuša zato priti na prepovedan način.²⁴

Gmotni uspeh sicer prednjači v hierarhiji kulturnih ciljev, ni pa edini cilj, ki ga tihotapljenec zasleduje. »Zahod« v glavah mnogih migrantov ne pomeni le izboljšanja njihovega premoženjskega stanja, temveč tudi obljubo osebne svobode. Podatki Mednarodne organizacije za migracije o žrtvah trgovine z ljudmi potrjujejo hipotezo, da spolna neenakost v matičnih državah vpliva na trgovino z ljudmi in jo vzdržuje. Mlada dekleta komaj čakajo, da zbežijo od družine in patriarhalnih življenjskih razmer, ki so pogosto povezane z družinskim in spolnim nasiljem.²⁵ V nekaterih okoljih je spolno nasilje tako vsakdanje, da je preraslo v sprejemljivo družbeno obnašanje in je običajno tudi na delovnem mestu. »Spolni teror« je npr. v Rusiji tako razširjen, da se najdejo razpisi za delovna mesta, ki so zelo eksplicitni glede tega, kaj se pričakuje od bodočih delavk.²⁶ Ne gre pa zanemariti tudi političnih migrantov, beguncev, čeprav je po najnovejših podatkih delež teh vse manjši.

In če se še enkrat vrnemo k ilegalnemu migrantu ali tihotapljenču: kolikšna, če sploh, je njegova krivda? Zagotovo ni kriv, če se je rodil v napačni državi, v državi, kjer vladajo revščina, beda in slaba kakovost življenja. Zagotovo razumemo dekleta, ki želi ubežati spolnemu nasilju ali »terorju« ter zastarelim patriarhalnim vrednotam in zaživetiti na novo, svobodno ali vsaj svobodnejše? Zagotovo ga ali jo ne moremo obsojati, če si poskušata osmisliti svoje življenje oz. si ga narediti čim znošnejše, čim prijetnejše zase in svojo družino. Seveda to ne pomeni, da nas množično preseljevanje (zakonito ali nezakonito) z enih delov Zemlje na druge dele ne sme skrbeti. Širše družbeno gledano smo gotovo upravičeno zaskrbljeni, če se je npr. že 50.000 (2%) Latvijcev (pretežno mladih) ali 100.000 (3%) Lit-

²³ Merton je sam izraz »anomija« prevzel od Durkheima, vendar ga je kasneje pomensko preoblikoval – najverjetneje zato, da bi z izrazom ustrezno razložil empirične podatke, ki so nakazovali, da največ kaznivih dejanj storijo nižji sloji. V Durkheimovski anomični družbi bi bilo deviantno vedenje distribuirano med vse družbene razrede, Merton pa je na koncu zaključil, da je deviantnost na splošno povezana z revščino, saj je pritiskov največ prav na dnu – in tako »pokril« uradne statistične podatke, hkrati pa odstopil od Durkheimove koncepcije »anomije«. Več v Tierney, str. 98.

²⁴ Kanduč (1999), str. 129.

²⁵ IOM, str. 24.

²⁶ IOM, str. 25.

vancev izselilo na zahod.²⁷ Tudi ljudje oz. prebivalstvo je del nacionalnega kapitala in omenjeni eksodusi lahko sprožijo ustvarjanje novih območij revščine, saj na starem ozemlju ostane le staro prebivalstvo, nezmožno vzdrževati ekonomijo. Že tako slabe razmere v državi se še poslabšajo, revna država postane še revnejša. Beg možganov pa ne pomeni nujno izgube le za državo, od koder možgani »bežijo«, ampak tudi za ciljno državo, če ta dobro izobraženim priseljencem ne prizna izobrazbe, zaradi česar morajo opravljati najslabša dela, ki nimajo veze s poklicem, za katerega so se izsolali. V tem primeru se govori tudi o »izgubljenih možganih«. Masovne migracije imajo tako lahko tudi negativne družbene razsežnosti, katerih prave posledice se pokažejo šele čez kako desetletje. Odziv na ta družbeni pojav je tako čisto na mestu; vprašanje, ki se nam postavlja, je le, kako se (upravičeno) odzivati?

6. Kriminogeni potencial nacionalnih držav in Evropske unije

In tu med drugim vstopi v sliko tudi pravno urejanje in regulativa tako nacionalnih držav kot tudi Evropske unije – lahko bi rekli kar »pravni odnos« zakonodajnih teles do tovrstne problematike. Prvenstveno orodje, s katerim se EU npr. loteva problematike tihotapljenja ljudi, je imigracijska politika. V zadnjih petih letih je EU, kot opaža Kovač, gradila svojo temeljno migracijsko strategijo predvsem s politiko omejevanja migracij in restriktivnim nadzorom svojih zunanjih meja (tj. z vizumi). V osemdesetih letih je zmanjšala možnosti ekonomskih migracij, v začetku devetdesetih zožila azilni kanal, v zadnjih petih letih pa je posvetila pozornost predvsem ilegalnim beguncem (ilegalni migraciji).²⁸ Ker so države članice EU vezane na tozadevno politiko EU celo do te mere, da kot »posamične nacionalne države ne morejo razviti svoje migracijske politike in politike azila, ne da bi se navezovale na ukrepe, ki se tičejo varovanja notranjega prostora EU pred grožnjami, v obliki kriminala, od zunaj«,²⁹ ni presenetljivo, da so njihove strategije reševanja imigrantske problematike pogosto le odsev evropske (restriktivne) strategije.

Restriktivna (i)migracijska politika in represivni preventivni ukrepi pa poglobljajo, če ne celo ustvarjajo vrzel med »nami« in »njimi« oz. »onimi« – »onimi«, ki so zunaj in hočejo noter »onimi«, ki so že med »nami« kot priseljenci. V zvezi s slednjimi prihaja do socialnega izključevanja, to pa posledično

poraja resentment, frustracije, jezo in številne druge nezaželene (potencialno kriminogene) emocije. Ko te dosežejo svoje vrelišče, svojo non-plus-ultra točko, se lahko izrazijo na različne načine – tudi deviantne oz. kriminalne. Dokler EU pogojuje socialno ekskluzijo in podpira (ali celo do določene mere neti) črno-belo gledanje oz. segmentiranje prebivalstva na »nas« in »one«, je njen kriminalitetni »prispevek oškodovanca« precejšen, njena kriminogena dimenzija nezamenarljiva. Zagotovo ne rešuje problema, ampak ga zaostrojuje, tako da otežuje prihod (poboljšanje življenja tujcev), tistim, ki so uspeli priti in ostati, pa otežuje lepšo prihodnost z družbeno-izključevalnimi mehanizmi.

Eden izmed načinov povzročanja mi-oni vrzeli se dogaja tudi prek vzpostavljanja oz. določanja »varnostnih groženj« ali, drugače povedano, z združevanjem (fuzijo) imigracijskih vprašanj s kriminalitetnimi vprašanji. Kriminaliteta je namreč dobra platforma, na podlagi katere se države članice EU lahko poenotijo, na podlagi katere se krepi mit o enotnosti unije oz. držav, ki jo sestavljajo. Navezovanje ostalih vprašanj na kriminaliteto (npr. migracijskih vprašanj) je tako funkcionalno z vidika perpetuiranja enotnosti EU, enotnosti njenega delovanja – čeprav na račun »drugih« oz. onih »zunaj«. Funkcionalnost pa seveda ne pove nič o legitimnosti takega početja. Prav tako je tovrstna funkcionalnost le kratkega daha; na dolgi rok so omenjene aktivnosti kontraproduktivne, saj ob soglasju med članicami in posledično ob podeljevanju legitimnosti ukrepom kriminalitetne politike proizvajajo tudi nove vreliščne točke prek pritiskov na »one zunaj«, ki se jih šteje za t.i. varnostno grožnjo, globalno varnostno grožnjo. Stigmatizacija in marginalizacija le-teh namreč nista nič drugega kot pritisk na omenjeno skupino in v najboljšem primeru pomenita prilivanje olja na ogenj, v najslabšem pa kar netenje ognja. Ustvarjene vreliščne točke namreč lahko zares postanejo »varnostne grožnje«, zato je primarno stigmatiziranje, pritiskanje in opredeljevanje nenevarnosti za nevarnost, drugačnost za »varnostne grožnje« v bistvu samoizpolnjujoča se prerokba.

7. Sklepne misli – kazensko pravo: rešitev ali problem

Pri pravno, logistično in psihološko tako kompleksnem pojavu, kot je tihotapljenje ljudi, je težko pokazati na eno in edino jedro problema. Globalizacija kapitala in tržne mentalitete ob hkratnem pomanjkanju legalnih poti za doseganje kulturnih ciljev (globalizacije sredstev) ustvarja notranje družbene pritiske, ki usmerjajo člane družbe, da poiščejo alternativne (tudi nelegalne) poti do cilja. Migriranje kot udejanjanje svobode gibanja, ki je ena izmed temeljnih človekovih pravic, postane družbenopolitično in pravno problematično v trenutku, ko se zaradi določenih okoliščin (načina, statusa, osebnih lastnosti ipd.) nanj nalepi etiketa »nelegalnosti«. Ker je kriminaliziranje normativna oz. vrednostno obarvana dejavnost, je njena legitimnost pogojena z legitimnostjo našega očitka storilcu določene

²⁷ Povzeto po članku v *The Economistu*, ki je bil preveden in objavljen v *Mladini* z naslovom *Beg in vračanje možganov*, dne 12. 12. 2005, str. 51.

²⁸ Kovač, str. 71.

²⁹ »Individual states, and those that are working towards accession to the EU, cannot develop immigration and asylum policies without reference to measures that address threats to internal EU security, in the form of crime, from external sources.« Goodey, str. 136.

nega dejanja, da je njegovo ravnanje škodljivo in moralno zavržno.³⁰ Če njegovo dejanje ni škodljivo ali/in moralno zavržno, kriminalizacija v družbi, ki se deklarira za liberalno, ni upravičena. Če menimo, da tihotapljenca (ilegalni migranti) sami po sebi ne škodijo družbi ciljne države, niti ne štejemo njihovega ravnanja kot moralno zavržnega, čemu torej inkriminirati njihove aktivnosti? Je razlog morda v ekonomskem interesu? Dejstvo je, da ilegalnost teh ljudi razviti Zahodni Evropi tudi koristi,³¹ saj drži priseljence v šahu – zanje opravljajo najslabše plačana in najbolj umazana dela, ne morejo pa se niti upreti in se nikamor pritožiti, ker v državi niso legalno in jim za uveljavljanje pravic grozi izgon, vrnitev v lastno državo, kjer pa pogosto nimajo niti za preživetje ali ne morejo obstati iz drugih (npr. političnih) razlogov. V tej optiki restriktivna migracijska in mejna politika, poostritev nadzora na mejah in dosledno pregledovanje zabožnikov ne pomeni reševanja problema tihotapljenja ljudi, ampak morebiti celo zaostrovanje situacije, povečevanje družbene škode (*social harm*).³² Kljub temu pa se zdi, da se države³³ še vedno ne znajo (ali nočejo) drugače sprijemati z omenjeno problematiko kot z zviševanjem represije. Liberalna migracijska politika lahko zadeve sicer omili, olajša status migrantov, beguncev, azilantov, a eden od temeljnih problemov leži v samem pripisovanju ilegalnosti oz. nezakonnosti njihovega »izvornemu grehu«, tj. prestopu meje na način, ki je v nasprotju s predpisi. V tej luči sta mejna in migracijska politika potemtakem – ne glede na svojo kakovost – le orodji za gašenje požara, ki smo ga sami zanetili.

A če se povrnemo h kaznovalnemu pravu: represivno obravnavanje ilegalnih migrantov – tihotapljenca – je oblika formalnega družbenega nadzora, slednji pa je lahko škodljiv tako zaradi svoje represivne narave kot tudi zaradi svoje sporočilno-simbolične dimenzije. Sporočila, kompleksna in subliminalna, ki nam jih kaznovalno pravo³⁴ s prepovedovanjem takega neškodljivega ravnanja, kot je zgolj »nezakonit prehod držav-

ne meje«, posreduje, utrjuje in legitimira (tj. poustvarja videz legitimnosti) veljavna družbena razmerja, institucije, strukture, oblastne centre, socialno-ekonomske neenakosti oz. porazdelitev moči in dobrin na splošno. Zmanjšuje pomembnost ali celo pomen (problematične) družbene situacije s tem, da se osredotoči zgolj na posameznika, npr. posameznika, ki nelegalno prečka državno mejo. V tej optiki lahko kaznovalnemu pravu očitamo kratkovidnost (opazi in obravnava zgolj posamezna drevesa, ne vidi pa gozda), lahko pa ga vidimo uporabljenega, bolje rečeno zlorabljenega, za zakrivanje pogleda na resnični epicenter družbenih problemov – tj. globalne neenakosti v distribuciji resursov in izkoriščanje šibkih in malih s strani bogatejših, močnejših držav – ter posledično ustvarjanje ali vzdrževanje socialnih krivic. Morda pa je vloga (kazenskega) prava oz. njegova intervencija v tej zvezi čisto na mestu, vendar bi moralo biti njegovo področje delovanja odpravljeno ali vsaj podpiranje odpravljeno te svetovne ali globalne strukturne neenakosti, ne pa kriminaliziranje njenih posledic.

Literatura

1. Albrecht, H.-J. (2002). 'Immigration, crime and unsafety', v: A. Crawford (ed.), *Crime and Insecurity*, Willan Publishing, Devon.
2. Aronowitz, A.A. (2001). Smuggling and Trafficking in Human Beings: The Phenomenon, The Markets That Drive It and the Organisations That Promote It. *European Journal on Criminal Policy and Research – Illegal Markets and Practices*. Vol. 9, no. 2: str. 163–195.
3. Bajrektarević, A.H. (2000). Trgovina i krijumčarenje ljudima – povezanost s organiziranim kriminalom – mednarodne pravne mjere. V: *Kriminologija & Socialna integracija*, vol. 8, št. 1–2, str. 43–71.
4. Batis, R. (1999). 'Migracijski pritiski na Republiko Slovenijo – varnostne razsežnosti ilegalnih prestopov čez državno mejo v letu 1998', v: *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, let. 50, št. 3, str. 202–214.
5. Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge University Press, Cambridge.
6. Costa, A.M. (2002). 'Business and crime – Trade and Trafficking' (prispevek na konferenci 'International Conference on Trafficking: Networks and Logistics of Transnational Crime and International Terrorism', 6. – 8. dec. 2002, Courmayeur, Italija).
7. Deisinger, M. (2001) *Komentar KZ – Posebni del*. Ljubljana, Gospodarski vestnik.
8. Goodey, J. (2002). 'Whose insecurity? Organised crime, its victims and the EU?', v: A. Crawford (ed.), *Crime and Insecurity*, Willan Publishing, Devon.
9. HEUNI (pripravil Christopher J. Ulrich). (1995). *Alien-Smuggling and Uncontrolled Migration in Northern Europe and the Baltic Region*, št. 7, Helsinki.
10. IOM (pripravila Elizabeth Kelly). (2002) *Journeys of Jeopardy: A Review of Research on Trafficking in Women and Children in Europe*, št. 11.
11. Mill, J.S. (1989). *On Liberty*, New York, Prometheus.
12. Oberstar, J. (2002). Nekatera aktualna evropska migracijska vprašanja: pravo in praksa držav EU in Slovenije. *Pravna praksa*, št. 21: priloga.

³⁰ »Wrongful harm«

³¹ Po nekaterih podatkih naj bi EU v letih od 2000 do 2050 potrebovala oz. morala sprejeti kar 75 milijonov migrantov. Gl. Tupman, str. 277.

³² Podobno misli tudi Tupman, ki trdi, da je edino, kar pravni odgovori dosežejo, to, da dvignejo ceno tihotapljenim in trgovanim dobrinam, najsi bodo to droge ali ljudje. (*»All legal responses do is raise the price of the commodity being smuggled and trafficked, be it drugs or people.«*) S tem dejansko krepijo tovrstno kriminaliteto, saj delujejo kot dejavniki privlačevanja (*pull factors*).

³³ Ne le nacionalne države, ampak vse bolj tudi EU, katere migracijska politika se zrcali v migracijskih politikah njenih članic. V tej luči je težko resnično verjeti humanizmu piscev raznih EU dokumentov, ki navzven sočustvujejo s tihotapljenca, njihovimi zgodbami in »usodami«, po drugi strani pa sedijo za trdno zapahnjene schengenski vrati »trdnjave EU« in v istem dihu preverjajo učinkovitost »ključavnic«. Dejstvo je, da če jih ne bi bilo, ne bi bilo tudi precejšnjega deleža tihotapljenja po Evropi.

³⁴ Pod izrazom »kaznovalno pravo« mislimo ne le na kazensko pravo, ampak tudi na prekrškovno pravo in razne disciplinske prestopke.

13. Omelianuk, I. (2002). The Nature and Logistics of the Smuggling of Migrants (prispevek na konferenci).
14. Pajnik, M., Zavratnik Zimic S. (ur.) (2003). **Migracije – Globalizacija – Evropska unija**, Mirovni inštitut, Ljubljana.
15. Peršak, N. (2003). 'Novodobno suženjstvo, tihotapljenje in izkoriščanje ljudi', v: **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, let. 2004, št. 1–3, str. xx.
16. Peršak, N. (2005). 'Social interests of the EU, criminalisation and crime', prispevek na konferenci Evropskega kriminološkega društva (ESC), Krakov, Poljska, 1.–3. sept. 2005.
17. Peršak, N. (2005). 'Trgovina z ljudmi – pogled od spodaj', v: Kanduž, Z. (ur.) **Kriminaliteta, družbeno nadzorstvo in postmodernizacijski procesi**, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana, str. 137–163.
18. *Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the UN Convention against Transnational Organized Crime. A/RES/55/25.*
19. *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the UN Convention against Transnational Organized Crime. A/RES/55/25.*
20. Štrus, J. (2001). 'Normativna izhodišča imigracijske politike in vprašanje nacionalnega interesa', v: **Javna uprava**, let. 37, št. 3, 323–344.
21. Tierney, J. (1996). **Criminology – Theory & Context**. Velika Britanija, Prentice Hall/ Harvester Wheatsheaf.
22. Tupman, B. (2000). 'Human Cargo – A Currency of Organised Crime', v: **Intersec**, let. 10, št. 9, sept. 2000, str. 277–280.
23. Zolberg, A.R. (1989). 'The Next Waves: Migration Theory for a Changing World', v: **International Migration Review**, let. 23, št. 3, str. 403–430.

Normative aspects of smuggling of human beings and of reactions to it

Nina Peršak, LL.D., Research Associate, Institute of Criminology at the Faculty of Law, Poljanski nasip 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

Smuggling of human beings has recently been seen increasingly through the prism of organised crime, against which the EU, international organisations as well as national (member) states, is fighting full force. In this process, unfortunately, the normative side of the smuggling story – the human suffering, social misery and poverty, the basic human freedom of movement, survival, self-preserving instinct and global social and economic inequality – is often lost from sight. These are all factors that go beyond the narrow criminal-law sphere, that are normative by nature and, therefore, influence or ought to influence (*sollen*) the very first stage of state's penal intervention, its production of criminal law statutes, i.e. criminalisation. Not all actors in this story namely, are equally blameworthy, not all of their actions equally morally reproachable and deserving criminal-law intervention, and nor is every national and supranational repressive reaction against smuggling morally impeccable. The issue of smuggling is always intertwined with the issue of the migration, which is a sore point and litmus test for many of today's societies. The media also plays an important role in demonising migrants which, by producing negative social representations of immigrants, shape or even construct public attitudes and, consequently, political action on this issue. Apart from being unjust and illiberal, the marginalisation of immigrants is also counterproductive or criminogenic in itself, since it generates social conflicts, incites intolerance among the predominant population and represents a social strain on immigrants, which can, in the end give rise itself to all sorts of violence.

Keywords: smuggling of human beings, migrations, trafficking in human beings, criminal law, criminalisation, normative factors, harm

UDC: 343.343.6